

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آشنایی با اقسام طلاق در فقه

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر سلمان سوری

تهیه کننده: امیر محمد عسکر خانی

رشته تحصیلی: حقوق

بهار ۱۴۰۴

مقدمه

طلاق یکی از موضوعات مهم و حساس در فقه اسلامی و حقوق خانواده است که به عنوان یک واقعیت اجتماعی، تأثیرات عمیق و گسترده‌ای بر زندگی فردی و اجتماعی افراد دارد. در جوامع مختلف، طلاق نه تنها به عنوان یک راه حل برای مشکلات زناشویی مطرح می‌شود، بلکه به دلیل پیامدهای روحی، روانی و اقتصادی آن، نیازمند بررسی دقیق و عمیق است.

فقه اسلامی به عنوان یک نظام حقوقی جامع، اقسام مختلف طلاق را با توجه به شرایط و مقتضیات هر مورد تعریف کرده است. این اقسام شامل طلاق رجعی، طلاق بائن، طلاق خلع، طلاق مبارات و طلاق معلق می‌باشد که هر یک از آن‌ها ویژگی‌ها و قواعد خاص خود را دارند. شناخت این اقسام نه تنها به افراد کمک می‌کند تا در مواقع بحرانی تصمیمات بهتری بگیرند، بلکه درک عمیق‌تری از اصول فقهی و حقوقی حاکم بر روابط زناشویی فراهم می‌آورد.

در این مقاله، به بررسی اقسام طلاق در فقه اسلامی خواهیم پرداخت و تلاش خواهیم کرد تا با تحلیل هر یک از این اقسام، ابعاد مختلف آن را روشن کنیم. هدف ما این است که با ارائه اطلاعات جامع و دقیق، زمینه‌ساز فهم بهتر این موضوع مهم در جامعه باشیم.

طلاق

ریشه کلمه "طلاق" در زبان عربی از واژه "طَلَّقَ" به معنای "گشودن" و "رها کردن" نشأت می‌گیرد. این واژه به معنای زائل کردن قید ازدواج با استفاده از الفاظ خاص تعریف می‌شود و در فقه اسلامی به عنوان یک عمل حقوقی برای جدایی قانونی میان زوجین شناخته می‌شود.

فقه اسلامی طلاق را به عنوان یک ایقاع (عمل یک طرفه) تعریف کرده است که در آن مرد می‌تواند با گفتن صیغه مخصوص، پیوند زناشویی را قطع کند. هرچند طلاق در اسلام مجاز است، اما بر اساس روایات، به عنوان منفورترین حلال نزد خداوند شناخته می‌شود. قرآن کریم نیز توصیه می‌کند که در صورت بروز اختلاف، خانواده‌ها باید تلاش کنند تا آشتی برقرار کنند و از طلاق جلوگیری نمایند.

معنای اصطلاحی

«الطلاق وهو ازالة عقد النكاح بغير عوض بالصيغة طالق»

طلاق زائل کردن قید ازدواج به غیر عوض است.

(در مقابل طلاق خلع و مبارات که طلاق به عوض هستند به صیغه طلاق)

چهار رکن طلاق

طلاق در فقه اسلامی دارای چهار رکن اساسی است که هر یک از آن‌ها برای صحت و اعتبار طلاق ضروری می‌باشد.
این ارکان شامل موارد زیر هستند:

۱. مطلق (زوج)

برای اینکه طلاق از سوی مرد (زوج) صحیح باشد، لازم است که او شرایط خاصی را داشته باشد:

بلوغ: طلاق دهنده باید بالغ باشد، یعنی به سن نه سال تمام رسیده باشد. طلاق یک فرد نابالغ صحیح نیست.

عقل: طلاق دهنده باید عاقل باشد. اگر مرد در حال جنون یا مستی باشد، طلاق او معتبر نیست.

اختیار: طلاق باید از روی اختیار و بدون اکراه انجام شود. اگر مرد تحت فشار یا تهدید قرار گیرد، طلاق او صحیح نخواهد بود.

۲. مطلقه (زوجه)

زوجه نیز باید شرایط خاصی را داشته باشد تا طلاق او معتبر باشد:

زوجیت: زوجه باید در عقد دائم با شوهر باشد و عقد موقت شامل این رکن نمی‌شود.

پاک بودن از حیض و نفاس: زن باید در زمان طلاق از حیض و نفاس پاک باشد. اگر زن در حال حیض یا نفاس باشد، طلاق او صحیح نیست.

طهر غیرموقعه: زوجه باید در حالت پاکی (طهر) باشد که شوهر با او نزدیکی نکرده است. این شرط به معنای عدم آمیزش در زمان پاکی قبل از طلاق است.

۳. صیغه طلاق

صیغه طلاق باید به صورت خاص و صحیح خوانده شود:

صیغه باید به زبان عربی و با الفاظ مشخص مانند "أنتِ طالق" یا "هی طالق" بیان شود. اگر صیغه به زبان دیگری خوانده شود یا الفاظ آن نامناسب باشد، معتبر نخواهد بود.

۴. اشهاد

وجود شاهدان نیزیکی از ارکان مهم در فرآیند طلاق است:

شهادت دو مرد عادل: برای صحت طلاق، حضور دو شاهد عادل الزامی است. این شاهدان باید شاهد جاری شدن صیغه طلاق باشند تا اعتبار آن تأمین شود.

نکته

(دو عادل مرد باید حضور داشته باشند و شنونده باشند؛ چهارتا زن عادل هم قابل قبول نیست فقط دو تا مرد عادل)

این چهار رکن، ساختار قانونی و شرعی طلاق را در فقه اسلامی

ارائه می دهند و رعایت آن ها برای اعتبار و صحت عمل طلاق ضروری است.

انقسام طلاق (رجعی، عدی و بائن)

طلاق رجعی

در طلاق رجعی، مرد می تواند در دوران عده (مدت زمانی که زن بعد از طلاق نمی تواند ازدواج کند) به همسرش بازگردد. این نوع طلاق به این معناست که مرد حق دارد بدون نیاز به عقد جدید، همسرش را دوباره به زندگی مشترک برگرداند.

حق رجوع: مرد می تواند در زمان عده به همسرش رجوع کند.
احکام زوجیت: تا پایان دوران عده، بسیاری از احکام زناشویی (مانند نفقه) همچنان برقرار است.

طلاق عدی

نوعی طلاق است که از سه طلاق (دو طلاق رجعی و یک طلاق بائن) مرکب شده است و زن بعد از طلاق سوم بدون محلل بر طلاق دهنده حلال نیست؛ و اگر طلاق عدی سه بار تکرار شود زن نه طلاقه شده و برای ابد به طلاق دهنده حرام است و با محلل گرفتن حلال نمی گردد.

۱_ شرایط طلاق عدی:

در طلاق عده که مرکب از دو طلاق رجعی (طلاق اول و دوم) و یک طلاق بائن (طلاق سوم) است دو شرط لازم و معتبر است:

۱.۱ - وجود دو رجوع:

در طلاق عده باید دو رجوع بین طلاقها (بعد از طلاق اول و طلاق دوم) واقع شده باشد وگرنه به آن طلاق عده گفته نمی شود؛ پس وقوع دو عقد جدید و یا وقوع یک رجوع و یک عقد جدید در بین آنها، در تحقق طلاق عده کفایت نمی کند.

۱.۲ - نزدیکی بعد از رجوع:

بعد از هر رجوعی، نزدیکی با زن صورت بگیرد.

۲_ حکم سه طلاق عده (نه طلاق)

اگر مرد همسرش را نه طلاق با طلاق عده دهد ابداً حرام می‌شود؛ به این صورت که او را طلاق (بار اول) دهد سپس رجوع نماید، و بعد از رجوع با او نزدیکی کرده و در طهر دیگر او را طلاق (بار دوم) دهد سپس با رجوع به وی و نزدیکی، مجدداً او را در طهر دیگر طلاق (بار سوم) دهد. سپس زن به سبب ازدواج با مرد دیگر (مَحَلِّ) بر طلاق دهنده حلال شود و مرد با جدایی زن از محلل به واسطه وفات یا طلاق، بعد از اتمام عده، او را عقد کند و به کیفیتی که گذشت او را سه بار طلاق (طلاق چهارم، پنجم و ششم) دهد؛ و زن بار دیگر محلل گرفته و از او جدا شده و عده نگه دارد سپس مردی که زن را دومرتبه و در هر مرتبه سه بار طلاق داده است او را عقد کند و سه دفعه به همان ترتیب طلاق (طلاق هفتم، هشتم و نهم) دهد. آن زن برای همیشه به آن مرد حرام می‌شود و اگر زن محلل بگیرد و جدا شود هم به آن مرد حلال نمی‌شود.

پس برای حرمت ابدی باید سه طلاق عده واقع شود تا نه طلاق تکمیل شود. در این صورت طلاق سوم و ششم و نهم طلاق بائن و بقیه طلاق‌ها رجعی خواهد بود. ولیکن احوط (استحبابی) اجتناب از زنی است که نه طلاق گرفته است مطلقاً، اگر چه همه آن‌ها طلاق عده نباشند.

طلاق بائن

طلاق بائن به معنای جدایی دائمی است که پس از وقوع آن، روابط زناشویی میان زوجین قطع می شود و مرد نمی تواند بدون عقد جدید به همسرش بازگردد.

اقسام طلاق بائن

طلاق بائن به چند نوع تقسیم می شود که شامل موارد زیر است:

۱. طلاق غیرمدخوله: این نوع طلاق زمانی رخ می دهد که مرد با زن نزدیکی نکرده باشد. در این حالت، زن مستحق نیمی از مهریه است.

۲. طلاق زن یا ئسه: زنی که دیگر عادات ماهانه نمی بیند. (معمولاً در سنین بالای 49 سال) و از شوهرش جدا می شود.

۳. طلاق خلع: زنی که به دلیل کراهت از شوهر، مالی را به او می بخشد تا از وی طلاق بگیرد. اگر زن در دوران عده به آن مال رجوع کند، طلاق ممکن است به طلاق رجعی تبدیل شود.

۴. طلاق مبارات: این نوع طلاق زمانی است که هر دو طرف نسبت به یکدیگر کراهت دارند و زن مالی را به شوهر می دهد تا او را راضی به جدایی کند.

۵. سومین طلاق (سه طلاقه): اگر مرد برای سومین بار همسرش را طلاق دهد، این طلاق بائن خواهد بود و مرد نمی تواند بدون عقد جدید دوباره با او ازدواج کند.

احکام

در طلاق بائن، زن در زمان عده به مرد محرم نیست و احکام زوجیت مانند نفقه و ارث نیز بر او جاری نمی شود. با این حال، اگر زن حامله باشد، بر مرد واجب است تا زمان وضع حمل نفقه او را پرداخت کند.

طلاق در فقه اسلامی به عنوان آخرین راه حل برای حل اختلافات زناشویی شناخته می شود و با وجود مشروعیت آن، امری ناپسند تلقی شده است. تقسیم بندی طلاق به رجعی و بائن و احکام دقیق آن نشان دهنده اهمیت حفظ خانواده در اسلام است. با این حال، در شرایطی که ادامه زندگی مشترک ممکن نباشد، فقه اسلامی با تعیین چارچوب های شرعی و حقوقی، تلاش کرده است تا این فرآیند با کمترین آسیب برای طرفین انجام شود. آگاهی از این احکام به زوجین کمک می کند تا تصمیمات آگاهانه تری بگیرند و حقوق یکدیگر را رعایت کنند.

بی عشق نشاط و طرب افزون نشود

بی عشق وجود خوب و موزون نشود

صد قطره ز ابراکر به دریابارد

بی جنبش عشق در مکنون نشود